

Незаконне вилучення приміщень Верховного Суду України ставить під загрозу здійснення ним правосуддя

На цьому Голова Верховного Суду В. Онопенко наголосив під час прес-конференції, що відбулася 28 жовтня 2010 р.

Розпорядження Кабінету Міністрів про вилучення у Верховного Суду України двох адміністративних будівель за адресою Пилипа Орлика, 4 та 4^а і передачу їх новоствореному Вищому спеціалізованому суду з розгляду цивільних і кримінальних справ не базується на Конституції та законах України, переконаний В. Онопенко. Воно є юридично і фактично необґрунтованим, а його виконання ставить під реальну загрозу виконання Верховним Судом своїх повноважень, і значить — здійснення правосуддя в Україні загалом.

Адже ніхто не ліквідував Верховний Суд і не скасовував його конституційний статус як найвищого судового органу, підкреслив Голова Верховного Суду. Навіть за істотного зменшення функцій до нинішніх повноважень Верховного Суду віднесено відповідний перегляд судових справ. Наразі на розгляді перебуває близько 37 тисяч цивільних і кримінальних справ та скарг, які надійшли за «старим» процесуальним законом. Крім того, Верховний Суд уже почав розгляд справ за новими процесуальними правилами.

Однак у результаті неправомірного рішення Кабінету Міністрів конституційна діяльність Верховного Суду зі здійснення ним правосуддя може бути заблокована. Те, як чинять із Верховним Судом, наголосив В. Онопенко, є дуже тривожним сигналом для суспільства: якщо незаконно відбирають приміщення у найвищого судового органу, то це є свідченням того, що ніхто в країні не застрахований від подібного, що право власності громадян і юридичних осіб державою не гарантується.

Голова Верховного Суду розцінює такі дії Кабінету Міністрів як першу ознаку того, що Україна в особі її Уряду не бажає виконувати рекомендації Венеціанської комісії, в яких чітко сказано про необхідність повернути Верховному Суду притаманний для найвищого судового органу статус. Адже за висновком цієї авторитетної міжнародної інституції те, що зроблено в Україні, не має аналогів у Європі, не відповідає міжнародно-правовим стандартам і вкрай негативно позначиться на правосудді в державі.

В. Онопенко висловив переконання, що Україні, звичайно, доведеться виправляти допущену помилку. Життя саме примусить розширити повноваження Верховного Суду і зробити його повноцінним судовим органом. Однак із вилученням у нього приміщень для цього не буде матеріально-технічних умов.

Зупинившись на правовому аспекті проблеми, Голова Верховного Суду констатував, що формально-юридично вона породжена законодавцем, який у Перехідних положеннях Закону «Про судоустрій і статус суддів» зобов'язав Кабінет Міністрів «забезпечити розміщення Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ в адміністративних приміщеннях, де на день набрання чинності Законом розміщувалися судові палати у цивільних і кримінальних справах Верховного Суду України», тобто, фактично, шляхом заміни вивіски на приміщенні.

Автори Закону, напевне, розраховували, що новий вищий суд буде створено в основному за рахунок переходу до нього суддів судових палат з розгляду цивільних та кримінальних справ Верховного Суду. Та цього, повідомив журналістам В. Онопенко, не відбулося: до новоствореного вищого суду перейшло усього два судді Верховного Суду, що є дуже красномовним.

А втиснути у 50 чи навіть у 70 кабінетів 120 суддів вищого суду і 450 працівників його апарату практично неможливо. Тобто у Законі передбачене таке вирішення питання, за якого ні один, ні другий суд в таких умовах нормально працювати не зможе.

Але Кабінет Міністрів пішов далі, наголосив Голова Верховного Суду. Він грубо проігнорував відповідне положення Закону «Про судоустрій і статус судів» й інших законів і прийняв рішення не про розміщення вищого спеціалізованого суду у частині приміщень будівлі по вул. Пилипа Орлика, 4^а, як це визначено йому Законом, а про передачу в оперативне управління Вищому спеціалізованому суду з розгляду цивільних і кримінальних справ цілих двох адміністративних будівель Верховного Суду — по вул. Пилипа Орлика, 4 та 4^а.

З юридичної точки зору це рішення не витримує жодної критики. Воно суперечить Конституції і законам України, підкреслив В. Онопенко. Адже у законі чітко розрізняються поняття «розміщення» і «передача в оперативне управління». Адміністративне приміщення по вул. Пилипа Орлика, 4^а закріплено за Верховним Судом на праві оперативного управління відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів від 3 березня 1995 р. № 133-р, а приміщення по вул. Пилипа Орлика, 4 — відповідно до розпорядження Ради Міністрів УРСР від 16 листопада 1957 р. № 1280-р.

Згідно зі ст. 137 Господарського кодексу України власник майна, закріпленого на праві оперативного управління за іншою особою, має право вилучати у цієї особи лише надлишкове майно, а також майно, що не використовується, та майно, що використовується не за призначенням. Жодної із цих підстав стосовно приміщень Верховного Суду на сьогодні юридично не встановлено.

Крім того, вилучені у Верховного Суду адміністративні будівлі розташовані на земельних ділянках, які в установленому законом порядку надані йому в постійне користування, що посвідчено відповідними державними актами. При цьому ст. 152 Земельного кодексу України встановлює захист прав землекористувачів нарівні із захистом прав власників земельних ділянок.

Таким чином, резюмував Голова Верховного Суду, взагалі неможливо визначити, на яких правових підставах вищий спеціалізований суд має бути розміщений у приміщеннях, які закріплені на праві оперативного управління за Верховним Судом, і на яких правових підставах Кабінет Міністрів вилучив у Верховного Суду дві адміністративні будівлі.

В. Онопенко зауважив, що такий підхід Уряду породив штучний конфлікт між Верховним Судом та Вищим спеціалізованим судом з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також між судовою владою та виконавчою владою, що в принципі є неприпустимим.

Вирішення питання щодо розміщення нового вищого спеціалізованого суду потребує відповідального і державницького підходу, переконаний Голова Верховного Суду. Забезпечити умови для його роботи потрібно у правовий спосіб, не обмежуючи законних прав Верховного Суду та його суддів.

На думку Голови Верховного Суду, є кілька правових варіантів захисту законних прав Верховного Суду та його суддів. Перший із них — звернення до суду. В. Онопенко повідомив журналістам, що Верховний Суд, вважаючи, що розпорядження Кабінету Міністрів прийнято з порушенням чинного законодавства, звернеться до Окружного адміністративного суду м. Києва з позовом до Кабінету Міністрів України про визнання зазначеного розпорядження незаконним і його скасування. Другий варіант — скасування Президентом України цього розпорядження Кабінету Міністрів України як такого, що суперечить Конституції та законам України. Голова Верховного Суду також не виключає звернення до міжнародних інституцій, які здійснюють моніторинг виконання Украї-

ною міжнародних зобов'язань, зокрема і в частині утвердження незалежного та справедливого суду.

Відповідаючи на запитання про те, як Голова Верховного Суду бачить виконання вказаного розпорядження Уряду, якщо воно не буде скасоване чи визнане судом незаконним, В. Онопенко сказав, що не уявляє, як у правовий спосіб, не порушуючи закон, можна виконати це розпорядження Кабінету Міністрів. При цьому він констатував, що за жодних обставин не можуть бути погіршені умови роботи, а тим більше заблоковано діяльність Верховного Суду. Передбачені Законом гарантії суддям Верховного Суду, у тому числі щодо забезпечення належних умов для здійснення правосуддя, мають бути неухильно дотримані. Їх недотримання — це втручання у здійснення правосуддя, перешкодження діяльності суду.

На переконання Голови Верховного Суду, конструктивним виходом із цієї ситуації є терміновий пошук для Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ іншого приміщення, яке б належним чином забезпечувало його потреби. Таке приміщення можна знайти, якщо хотіти, наголосив В. Онопенко.

У ході прес-конференції Голова Верховного Суду України відповів також на інші численні запитання журналістів.

Адмініструванню судів потрібно вчитися

У цьому переконують позитивні наслідки проведеної масштабної роботи із запровадження навчальної програми для голів судів і працівників апарату в Київській, Харківській, Одеській та Львівській областях, підкріпленої практичним досвідом, здобутим під час навчальних візитів з вивчення європейського досвіду у сфері судового адміністрування.

Такими словами заступник Голови Верховного Суду України А. Ярема підсумовував результати дворічної співпраці Верховного Суду України та судів загальної юрисдикції з Проектом «Прозорість та ефективність судової системи: компонент державної служби» (далі — Проект) на конференції для голів судів «Інновації в адмініструванні судів», що відбулася за сприяння Проекту 4 листопада 2010 р. у приміщенні Українського дому.

За два роки діяльності Проекту, зауважив А. Ярема, навчання пройшли багато суддів, керівників апарату, помічників суддів загальних судів, із чого можна зробити висновок, що вдосконалення судового адміністрування є актуальним питанням функціонування судової влади, а також те, що у проблем, які виникають під час реформування судового адміністрування в різних країнах, є багато спільного. Переконаний, що без здійснення відповідних інновацій в адмініструванні судів стало б набагато складнішим досягнення таких основних результатів проведення судової реформи, як створення ефективних механізмів, які б забезпечували незалежність, професіоналізм та відповідальність суддів, побудова збалансованої і зрозумілої відповідно до спеціалізації та стадій судового процесу системи судів загальної юрисдикції, забезпечення доступного, якісного, швидкого та ефективного правосуддя.

Щодо інновацій в адмініструванні судів, необхідно зазначити, що в цій сфері вони здійснюються повільно з ряду причин, головними з яких є недостатнє фінансування і відсутність державної програми модернізації судів. Але все ж дещо модернізувати нам таки вдається.

На завершення свого виступу А. Ярема висловив подяку за плідну співпрацю, за допомогу, яку Проект надає у процесі реформування

судової влади в Україні. Незважаючи на його завершення, — відзначив він, — сподіваюся, що наше співробітництво не згортитиметься. Впевнений, що наслідком нашої співпраці стане не лише створення в Україні справді доступного, якісного, швидкого та ефективного правосуддя, а цей досягнутий результат буде історично безповоротним.

Керівник Проекту Еді Фракассіні, у свою чергу, зауважила, що впровадження сучасних методів адміністрування надало можливість судам застосовувати новітні технології та здійснити подальші, більш масштабні зміни, щоб якнайкраще відповідати зростаючим потребам суспільства. Постійне вдосконалення адміністрування в українських судах сприятиме здійсненню найвищого покликання судів — вирішувати правові спори справедливо та неупереджено, а також захищати законні права громадян.

Про масштабність роботи Проекту в Україні свідчать показники, наведені головою Державної судової адміністрації Р. Кирилюком. Загалом, зазначив він, під час реалізації Проекту було задіяно 236 суддів, проведено 415 навчальних днів, свої знання поповнили близько півтори тисячі учасників.

Запрошені до участі у конференції судді Верховного Суду України, голови місцевих загальних судів з пілотних регіонів Проекту, голови апеляційних загальних судів, представники різних судових систем ЄС та інші учасники поділилися досвідом із запровадження в судах інноваційних методів адміністрування й обговорили здобутки, досягнуті під час реалізації Проекту.

І представники судової влади України, і міжнародні експерти — судді з країн ЄС, висловили сподівання на продовження плідної співпраці.

Нагадаємо, що діяльність Проекту здійснювалася у таких напрямках: реформування механізму управління кадрами в судах, підвищення ефективності судової системи шляхом оновлення методів управління та навчання працівників судів, поліпшення освіти та навчальних заходів для державних виконавців, приведення системи управління судами у відповідність до сучасних європейських стандартів.